

YÜKSEK DENETİM DÜNYASINDAN HABERLER

**ARABOSAI VE EUROSAL ÇEVRE
DENETİMİ ORTAK KONFERANSI**

**EUROSAL ÇEVRE DENETİMİ ÖZEL
ÇALIŞMA GRUBU VE ETKİNLİKLERİ**

ARABOSAI VE EUROSAI ÇEVRE DENETİMİ ORTAK KONFERANSI*

Arap Ülkeleri Yüksek Denetim Kurumları Birliği (ARABOSAI) ve Avrupa Yüksek Denetim Kurumları Birliği (EUROSAI)'nin ortaklaşa düzenledikleri “Çevre Denetimi Deneyimleri ve Sayıştayların Çevre Denetimindeki Rolü” konulu konferans 5 – 6 Şubat 2008 tarihlerinde Kuveyt Sayıştayı'nın (SAB) ev sahipliğinde Kuveyt'te gerçekleştirilmiştir. ARABOSAI ve EUROSAI üyesi 28 ülke Sayıştayı temsilcilerinin katıldığı toplantının ilk gününde ARABOSAI, INTOSAI ve EUROSAI temsilcilerinin açılış sunumlarının ardından Kuveyt Sayıştayı tarafından, “*Kuveyt Sayıştayı'nın Kamu Fonlarının Kontrol ve Korunmasındaki Rolü*” konulu sunum ile Kuveyt Sayıştayı'nın çevre denetimi alanındaki tecrübelerine ilişkin çeşitli sunumlar gerçekleştirilmiştir. Toplantının ikinci gününde ise, diğer yüksek denetim kurumlarından katılan temsilciler, kendi ülkelerinde çevre denetimi alanında bugüne dek yürütülen çalışmalar ve elde edilen deneyimler hakkında sunumlar yapmışlardır.

Konferansa katılan 17 ülke Sayıştayının temsilcileri, hazırlamış oldukları ülke tebliğlerini sunmuşlardır. Türk Sayıştayı adına da, Sayıştay 1. Daire Üyesi Fehmi Başaran tarafından, ‘ÇEVRE DENETİMİNDE TÜRK SAYIŞTAYININ ROLÜ VE TECRÜBELERİ’ konulu bir tebliğ sunulmuştur.

Kurumumuzca yürütülen çevre denetimleri hakkındaki tecrübelerin somut örneklerle anlatıldığı tebliğ, uygulamadan gelen birikim ve deneyime odaklanan niteliği dolayısıyla katılımcılar tarafından büyük ilgiyle karşılanmıştır. Tebliğde, Türkiye’de Sayıştayın çevre denetimlerine 832 sayılı Sayıştay Kanunu’na 1996 yılında 4149 sayılı Kanun ile eklenen Ek

---

* Bu çalışma, Sayıştay Denetçi Yardımcısı Uğur Altay tarafından, Konferansa Türk Sayıştayını temsil eden katılan 1. Daire Üyesi Sayın Fehmi Başaran ile yapılan görüşmelerden, toplantıya ait dokümanlardan, INTOSAI ve EUROSAI resmi web sitelerinde yer verilen bilgilerden ve INTOSAI'nin resmi süreli yayını olan “International Journal of Government Auditing” adlı dergide yer alan konu ile ilgili değerlendirme yazısından yararlanılarak hazırlanmıştır.

10 uncu madde ile performans denetimi yetkisinin tanınması sonrasında başladığı belirtilerek, bu tarihten itibaren yürütülen ilk pilot performans denetimi çalışmalarının ardından, çevre denetimi alanında uluslararası nitelikte bir denetim çalışmasının gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.

Ardından Türk Sayıştay tarafından gerçekleştirilen “Ormanların Korunması”, “Kıyıların Kullanımının Planlanması ve Denetimi”, “Türkiye’de Hava Kalitesinin Korunmasına Yönelik Faaliyetlerin Performansı” ve “Türkiye’de Atık Yönetimi: Ulusal Düzenlemeler ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi” konulu denetimlerden elde edilen deneyimler katılımcılarla paylaşılmıştır.

Performans denetimi metodolojisi ile gerçekleştirilen “Gemilerin Denizleri ve Limanları Kirlenmesini Önleme ve Kirlilikle Mücadele Etme” konulu ilk çevre denetiminin, aynı zamanda Türk Sayıştay tarafından diğer ülke Sayıştayları ile işbirliği içerisinde yürütülen ilk denetim projesi olduğu vurgulanmıştır. Türkiye’nin yanı sıra altı Avrupa ülkesi (Yunanistan, Hollanda, İtalya, Malta, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve İngiltere) Sayıştay’ının katıldığı bu ortak denetim çalışmasının metodolojisinin EUROSAI çatısı altında birlikte kararlaştırıldığını ve ortak kriterler çerçevesinde yürütüldüğü belirtilmiştir. Bu denetimin kapsamı, denetimde ulaşılan temel bulgular, geliştirilen öneriler ile denetimin başlıca etkileri konusunda da katılımcılara bilgi sunulmuştur.

Denetim sonucunda hazırlanan ulusal raporun 2002 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne sunulduğu, diğer katılımcı ülke Sayıştaylarının da kendi ulusal raporlarını hazırlayarak parlamentolarına sunmalarının ardından, Hollanda Sayıştay tarafından “Gemilerden Kaynaklanan Deniz Kirliliği 2000-2003 Ulusal Denetimlerine Dayanan Ortak Rapor” adıyla ortak bir denetim raporunun yayımlandığı ifade edilmiştir.

İkinci olarak, Türk Sayıştay tarafından gerçekleştirilen “Ormanların Korunması” konulu performans denetiminin kapsamı, bu denetimde ulaşılan temel bulgular ile denetim raporunda yer verilen başlıca öneriler katılımcılarla paylaşılmıştır.

“Kıyıların Kullanımının Planlanması ve Denetimi” konulu denetim hakkında da, yine denetimin kapsamı, başlıca bulguları ve önerileri çerçevesinde katılımcılar bilgilendirilmiştir.

Tebliğde son olarak, çevre denetimi alanında tamamlanmış en son performans denetimi çalışması olan “Türkiye’de Atık Yönetimi: Ulusal

Düzenlemeler ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi” konulu denetim hakkında bilgiler verilmiş; konunun Türkiye ve dünya açısından taşıdığı önem vurgulanmış ve denetim sonucunda ulaşılan başlıca bulgular ile getirilen öneriler özet olarak sunulmuştur.

Ağırlıklı olarak çevre denetimlerinin önemi, bu denetimlerin yürütülmesinde ve yaygınlaştırılmasındaki riskler ve çevre denetimi ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkinin tartışıldığı konferans, katılımcı ülke Sayıştaylarının çevre denetimi alanında yürüttükleri faaliyetlere ilişkin bilgilerin, elde ettikleri deneyimlerin ve bu denetimler esnasında karşılaştıkları sorunların paylaşılması açısından yararlı olmuştur.

Konferansın sonucunda dokuz tavsiyeden oluşan ortak bir bildiri yayınlanmıştır. Çevre denetimlerinin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve etkinliğinin artırılması ve bu amaçlarla uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi alanında alınması gereken önlemlere ilişkin olarak geliştirilen bu tavsiyeler, aşağıdaki hususları içermektedir:

- 1- Denetimlerde sonuca ulaşmak için gerekli teknik bilgi ve verilere ulaşılması amacıyla Sayıştaylar ile çevre araştırma merkezleri ve çevre ile ilgili bilgi birikimine sahip kuruluşlar arasındaki ilişkiler önem taşımaktadır. Bunun yanında denetim raporunda yer verilen denetim önerilerinin uygulanmasında da işbirliğine önem verilmelidir.
- 2- Sayıştaylar, çevre denetimi yapacak denetçilerin niteliklerinin ve çevre denetimi alanındaki bilgi birikiminin artırılması amacıyla Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve INTOSAI Çevre Denetimi Çalışma Grubu (WGEA) ile koordineli olarak yürütülecek projeler geliştirmelidir.
- 3- Arap Ülkeleri Yüksek Denetim Kurumları Birliği ve Avrupa Yüksek Denetim Kurumları Birliği üyeleri, iklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma ve Kyoto Protokolü gibi uluslararası nitelikteki konularda (Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından 2007 yılında hazırlanan Global Çevre Beklentileri Raporu ışığında) ortak denetimler gerçekleştirmeye davet edilmelidir.
- 4- Çevre denetimi alanında ideal metotlar geliştirilmesi ve bu alandaki mesleki deneyimlerin paylaşılması önemli olduğundan, Sayıştayların INTOSAI, EUROSAI ve ARABOSAI Çevre Denetimi Çalışma

Gruplarının çalışmalarına dahil olmaları ve çıktılarından yararlanmaları önem taşımaktadır.

- 5- Sayıştayların, özellikle ülkelerinin diğer ülkelerle ortak ilgi ve etki alanlarında, işbirliği içerisinde çevre denetimleri gerçekleştirmeleri önemlidir.
- 6- ARABOSAI ve EUROSAT üyeleri arasında mesleki deneyimlerin, çevre denetimi raporlarının, bu alandaki rehberlerin ve çevre göstergelerinin paylaşılması sağlanmalıdır.
- 7- Yürütülen çevre denetimlerinin etkinliğini artırmak ve eksikliklerini gidermek amacıyla Sayıştaylar arasında karşılıklı gözden geçirme mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- 8- Çevre denetimlerinin kapsamı, sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin ulusal stratejilerde yer verilen politikaların verimlilik ve etkinliğini değerlendirmek amacıyla, bu stratejileri de içerecek şekilde belirlenmelidir.
- 9- Sayıştaylar, çevre denetimleri sırasında ihtiyaç duyulan özel uzmanlık alanlarında dışarıdan uzman görevlendirmeli ve bu alanlardaki denetim çalışmalarını bu uzmanlara dayandıra-bilmelidirler.

EUROSAI ÇEVRE DENETİMİ ÖZEL ÇALIŞMA GRUBU VE ETKİNLİKLERİ*

2006 yılı Kasım ayında Lüksemburg'da gerçekleştirilen EUROSAl** Çevre Denetimi Çalışma Grubu'nun Dördüncü Olağan Toplantısında, Sayıştayları çevre felaketleri ve radyoaktif atıkların çevreye etkilerinin aktif bir şekilde denetlenmesi yönünde cesaretlendirmek amacıyla ve Ukrayna Sayıştay'ının girişimleri çerçevesinde "Doğal ve İnsan Kaynaklı Felaketlerin Etkilerinin ve Radyoaktif Atıkların Bertaraf Edilmesi" konusunda ortak bir denetim gerçekleştirmek üzere özel bir çalışma grubu kurulması kararlaştırılmıştı.

EUROSAl Çevre Denetimi Çalışma Grubunun bir alt çalışma grubu olarak oluşturulan ve EUROSAl üyelerinden Ukrayna, Arnavutluk, Azerbaycan, Polonya, Rusya Federasyonu, Slovakya ve İsviçre Sayıştay'ı ile Avrupa Sayıştay'ının üyesi bulunduğu bu özel çalışma grubunun başkanlığı Ukrayna Sayıştay'ı (ACU) tarafından yürütülmekte ve Kiev'de bir sekreteryası bulunmaktadır.

Alt Çalışma Grubu, görev çerçevesi içerisinde ilgili Avrupa Sayıştaylarının belirlenen konularda ortak denetimler gerçekleştirmelerinde, denetimler sonucunda yararlı öneriler geliştirmelerinde ve muhataplarına etkili bir şekilde rehberlik yapabilmelerinde; denetim sonuçlarının sürekli bir şekilde ve kolaylıkla izlenebilmesinin temin edilmesinde; ayrıca denetimlerde kullanılacak çağdaş tekniklerin ve geliştirilecek standartların paylaşımının sağlanmasında ve iletişimin geliştirilmesinde INTOSAl ve EUROSAl'nin

---

* Bu çalışma, Sayıştay Denetçi Yardımcısı Uğur Altay tarafından, EUROSAl Doğal ve İnsan Kaynaklı Felaketlerin Etkilerinin ve Radyoaktif Atıkların Bertaraf Edilmesi Özel Çalışma Grubu Çalışma Yönetmeliği ile Çalışma Grubunun 1. ve 2. toplantılarına ait tutanaklar, EUROSAl Çevre Denetimi Çalışma Grubu Resmi İnternet Sitesi, EUROSAl resmi süreli yayını olan EUROSAl Newsletter, INTOSAl'nin resmi süreli yayını olan "International Journal of Government Auditing" adlı dergide yer alan bilgilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Avrupa Yüksek Denetim Kurumları Örgütü (European Organisation of Supreme Audit Institutions)

Çevre Denetimi Çalışma Grupları ve ilgili diğer organları tarafından desteklenmektedir.

Daha çok denetim planları, denetim metodolojisi ve bulgularının üyeler arasında paylaşımının sağlanması amacıyla farklı ülke Sayıştayları arasında koordineli ve paralel denetim çalışmalarını yürütmek üzere kurulan Çalışma Grubu, bu alanda elde ettiği deneyimler ışığında diğer ülkeler için de yararlı olacak öneriler geliştirme ve rehberler oluşturma gayesini de gütmektedir.

İlgili Sayıştaylar, alt çalışma grubu olarak faaliyetlerine, özellikle geniş çaplı uluslararası yardımların yok olma riski altında bulunması, önemli bazı sorunların etkisini büyük ölçüde sürdürmeye devam etmesi, Çernobil Kazası kapsamında oluşan risklerin ve belirsizliklerin devam ediyor olmasını göz önünde bulundurarak, uluslararası bir nitelik taşıyan ÇERNOBİL YARDIM FONU'nu denetlemek suretiyle başlamaya karar verdiler. Çernobil denetimine, bu alt grubun altı üyesi (Ukrayna, Polonya, Rusya Federasyonu, Slovakya, İsviçre Sayıştayı ve Avrupa Sayıştayı) ile birlikte Almanya ve Hollanda Sayıştayı da katılmaktadır.

Bu denetimin kapsamını, Çernobil felaketinin yaralarını sarmak ve radyasyonun kalıcı etkisini azaltmak amacıyla Çernobil Yardım Fonu'na aktarılan bağışlar ve bunların yönetimi oluşturmaktadır. Ayrıca bu facianın çevreye verdiği zararlar ile, bu zararların ortadan kaldırılması amacıyla alınan ve alınması gereken önlemler de bu denetim çalışmasının konusunu oluşturmaktadır.

Ortak denetime katılan ülke Sayıştayları ve diğer ilgililerin (Norveç ile ABD Sayıştayı ve Çernobil Yardım Fonu, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası temsilcileri) katılımı ile, Çernobil Yardım Fonu'nun denetimi çalışmaları kapsamında 2007 yılı içerisinde iki ayrı toplantı gerçekleştirilmiştir. 15-17 Mart 2007 tarihleri arasında Kiev'de gerçekleştirilen özel çalışma grubunun ilk toplantısında, Çalışma Grubunun Çalışma Yönetmeliği (terms of reference) kabul edilmiş ve 2007-2008 yılları arasındaki dönemi kapsayan bu uluslararası nitelikli ilk çevre denetiminin amacı ve kapsamı tespit edilerek denetimde esas alınacak kriterler belirlenmiştir.

Bu ilk toplantının sonucunda ayrıca;

- Söz konusu yardım fonunun ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın finansal tabloları ve raporları üzerinden yürütülecek mali denetimi;

- Uluslararası anlaşma ve sözleşmeler ve aynı zamanda uluslararası çevre standartlarına uygunluğun denetimi;
- Çevreyi korumak amacıyla alınmış olan tedbirlerin ve gerçekleştirilmiş olan faaliyetlerin performans denetimi,

çalışmalarını içeren bu geniş kapsamlı denetim faaliyetinin sonucunda üye ülke Sayıştaylarının kendi parlamentolarına sunmak üzere birer ulusal rapor hazırlamaları kararlaştırılmıştır.

Ayrıca denetim sonuçlarına ilişkin ulusal raporlardan yola çıkılarak ortak bir rapor hazırlanması ve bu raporun da ilgili ülke Sayıştayları ile paylaşılması ve INTOSAI ve EUROSAP'nin ilgili organlarına sunulmasına karar verilmiştir.

4-5 Aralık 2007 tarihlerinde gerçekleştirilen Çalışma Grubu'nun ikinci toplantısında ise, ortak denetime katılan sekiz ülkenin Sayıştayları ve diğer davetliler, Çernobil denetimi kapsamında kendi ulusal denetim çalışmalarında elde ettikleri bulgu ve gözlemleri paylaşmışlardır. Katılımcılar, denetimin tamamlanmasından sonra ulaşılabilecek nihai denetim bulguları ve geliştirilecek öneriler ışığında hazırlanacak ortak raporun şekli ile üyeler tarafından imzalanması ve 2008 Krakow'da yapılacak olan VII nci EUROSAI Kongresi'ne sunulmasına ilişkin prosedürü karara bağlamışlardır. Çalışma Grubunun 2008 yılı Mayıs ayında yapılacak bir sonraki toplantısında onaya sunulacak ortak rapor taslağının, denetim çalışmalarının koordinatörlüğü görevini üstlenen Ukrayna Sayıştayı tarafından hazırlanması da toplantıda karara bağlanmıştır.

Çalışma Grubunun bu ikinci toplantısında, INTOSAI tarafından Tsunami Yardımlarının Denetlenmesi amacıyla oluşturulan Özel Görev Gücü'nün (Tsunami Task Force) koordinatörlüğünü yürüten, özel çalışma grubu üyesi Hollanda Sayıştayı, doğal afetler kapsamında değerlendirilen deprem ve buna bağlı olarak oluşan tsunami konulu sunumunda, doğal afetlerle ilgili yardımların denetiminde coğrafi bilgi sistemlerinin kullanımının önemine vurgu yapmıştır. Bunun yanı sıra 2008 Mayıs toplantısında 2009-2011 döneminde yapılacak denetim faaliyetlerinin kararlaştırılacağı hususu da katılımcı ülkelere bildirilmiştir.

Çalışma Grubu, temelde bu denetim çalışmasına odaklanmış olmakla birlikte, bu çalışmayı yürütmek üzere kurulmuş geçici bir organizasyon değildir. Aksine Çalışma Grubu, ilgi alanında yer alan güncel sorunlar hakkında düzenli olarak toplantılar gerçekleştirip ortak kararlar almaya devam

edecektir. Sürekli bir yapıda faaliyetlerini sürdürecektir olan Grup, yılda en az bir kez toplanmaya devam edecektir. Gruba üye olmak da, tüm EUROSAL üyelerine açık tutulmuştur.

Maddi sonuçlarının yanı sıra, insanların ve diğer tüm canlıların yaşamları üzerinde çok sayıda olumsuz etkileri bulunan doğal ve insan kaynaklı felaketler ile radyoaktif atıkların etkilerinin denetimi konusunda INTOSAL, EUROSAL ve EUROSAL'nin Doğal ve İnsan Kaynaklı Felaketlerin Etkilerinin ve Radyoaktif Atıkların Bertaraf Edilmesi Özel Çalışma Grubu, her zaman diğer Sayıştaylar ile işbirliğine hazır oldukları konusunda niyet bildiriminde bulunmuşlardır.